

מסדר החנוכה והמברכות - חסדקה לתרבות תורנית

ג ל ו ד נ ו ת ל ש ו ר ו כ פ ר ש ת ה ש ב ו ר ע
בעריכת ד"ר נחמה ליבוביץ
שנת תשס"ח

פנחס (תשכ"א)

ה פ מ ד ה
ראשונה מבין ג' דפוסות
ירמיהו א'

א. ו' : ואמר אהה אדני ה'

חנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי.

השנה את דברי ירמיהו אלה לחמשת חסבותיו-דחיותיו של משה ע"ל הסבה
לעזר שבאמר לו (ב' י') "לכה ואשלחך אל פרעה וחוצא את עמי בני ישראל ממצרים:

1. ג י"א: ויאמר משה אל האלוקים:
מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים
2. ג י"ג: ויאמר משה אל האלוקים:
הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרת להם...
ואמר לי: מה שמר? מה אומר אליהם?
3. ד א': ויצא משה ויאמר:
ויהוה לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי
כי יאמרו: לא בראה אליך ה'.
4. ד י': ויאמר משה אל ה':
...לא איש דברים אנכי גם טמטול גם טשטוש גם מאז דברך אל עבדך
כי כבד פה וכבד לשון אנכי.
5. ד י"ג: ויאמר:
...שלח בא ביד תשלח.

חורמה תשובת ירמיהו לאחת מאלה אם לא?

ג. ו'... כי נער אנכי

רש"י אינו כדאי להוכיחו. משה הוכיחו סמוך למיתתו, כבר בחשב בעיניו
בכמת נסים שעשה להם: הוציאם ממצרים, וקדש להם את הים, הוריד
להם את המן, הגיד את השלח, נתן להם את התורה, העלה את תבאר.
אני - בתחילת שליחותי אני בא להוכיחו?

רד"ק "לא ידעתי דבר" - רצונו לומר: דברי תוכחה, כי אני נער ואיך אוכיח
עם אחד, ואין חימה אם באה לו חבורה והוא נער, כי חנה גם כן שמואל-
היה נער בתחילת גבורתו, וירח חבורה החכימה אותו, אע"פ שהיו נערים.

ואפשר כי "נער" - משרת, ואע"פ שהוא גדול בשנים נקרא "נער", כמד
שאמר (שמות ל"ג ז"א) "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימים מתוך האהל".
וחיה (ירמיהו) משרת צביא אחד שהיה בימיו או חכם, רצונו לומר: ביד גדול ממנו
ראוי לשלוח זה השליחות, לא בידי, והממרים פרשו, כי נער היה בשנים, וכן שמואל

אברבנאל: שהיה באמת מעט השנים... והקשה כצד דבור אלוקי באמרו: איך אמרת
שהשפעת בי הידיעה והחושד ואני איני יודע לדבר ולסדר מאמרי כחכם...

אלישיב: להיות שליח אל ירושלים, מלכיה ושריה וכל עם בני ישראל צריך איש בעל
לשון למדנים ו"פוס מטל רברבן" (המליצה הזו שהולח סדניאל ז' ח' - פה
מדבר גדולות, דברי גאון), ואני בעל, לא יחשבוני או לא יערבו להם דברים
באומרו: מי שמך לאיש מוכיח בשער?

1. כיצד מפרש כל אחד מן המפרשים את המושג "נער"?
2. כיצד מבטק ירמיהו את סרבונו ללכת בשליחות לפי דעת כל
אחד מן המפרשים הנ"ל?

מדברי המדרש:
ילקוט שמעוני

רס"ב:... אמר לו הקב"ה "בטח אצרך בבטן ידעתיך" - עד שלא
יצאתיך במעל אמר מניחין להיות מתנבא על עמי. ענה ירמיהו ואמר לפני
הקב"ה: "רבונו של עולם! איני יכול להתנבא על עמי, איזה נביא יצא
להם ולא בקשו להדגור? העמדת להם משה ואהרן - לא בקשו לרגום אותם,
באבנים? העמדת להם אליהו בעל קרצות - חיו מלתי גלים ומחזקים עליהם

"הרי מסלול קוצותיו! שמו איש בעל שער!" (מלכים ב' א' ח'); העמדת
 "לחם את אלישע - חיו אומרים לו: (מלכים ב' ב') "עלה קרח! עלה קרח!"
 אינו יכול לצאת ידי ישראל! לא ידעתי דבר, כי בעד אנכי". אמרה לו רוח
 קדוש: הלא לנער אני אורח, שלא טעם טעם חטא. גאלתי את ישראל מסצרים
 וקראתים בגר שנאמר (חושע יד') "כי נער ישראל ואהבתו", ובאהבת נער אני
 נזכר לכנסת ישראל, שנאמר (ירמיהו ב') "זכרתי לך חסד נעורייך".

1. כיצד מנמק המדרש את סרובו של ירמיהו לקבל עליו השליחות,
 במה שונים דברי המדרש מדברי כל המפרשים שהובאו בשאלה?
2. מה ראו חז"ל לשים בפי ירמיהו חששות כאלה, היכן מצאו
 בפרקנו רמז לחששות אלה?

השואה:

יא: ויהי דבר ה' אלי לאמור: מה אתה רואה ירמיהו ואומר מקל שקד אני רואה.	יג: ויהי דבר ה' אלי שבית לאומר מה אתה רואה ואומר סיר גפוח אני רואה ופניו מפני צפונות יד: ויאמר ה' אלי מצפון תפתח הידעה
--	---

פרק כד

א: הראני ה' רחבה שני דודאי תאננים...

ג: ויאמר ה' אלי

מה אתה רואה ירמיהו

ואמר תאננים: התאננים הטובות טובות מאוד...

ד: ויהי דבר ה' אלי לאמור

ה: כח אמר ה' אלוקי ישראל: כתאננים הטובות האלה...

למה רק בסראה הראשונה ענהו ה' "הטבת לראות" ולא מצינו דוגמתו בכל
 ספרי הנביאים?

רד"ק תרץ את השאלה האחרונה בדבריו: "בראה כי ראה מקל בלא עלים וכלי
 פרחים והתבונן אליו בסראה חבואה והכיר בו שהוא מעץ שקד, לפיכך
 אמר לו ה': הטבת לראות, כי אלו ראה אותו בעלים ופרחים, מה היתה
 הטבת הראיה? נקל הוא להכירו!"

נסח לענות לשאלתנו תשובה נוספת לתשובת הרד"ק בשימך לב להמשך הענינים
בפרק מתחילתו ועד כאן!

כ: שוקד אני על דברי לעשותך

ה. י"ב

מלבי"ם: גדר פעל זה הוא המתמיד לעיין ולהביט או לשכון אצל איזה דבר בהתמדה
 יחירה כמו (תחלים קכז'), "שקד שומר", (משלי ה') "לשקוד על דלתותי".
 רחבה לפעמים יביא ה' את הרעה על האדם ע"י הסתרת פניו, שמסתיר פניו
 והרע בא מעצמו כמו שב' (דברים לב') "אסתירה פני מהם, אראה מה
 אחריתם". ולפעמים יביא הרע בהשגחה כמו שב' (דניאל ט' יד') "וישקד
 ה' על הרעה ויביאה עלינו, כי צדיק ה' אלוקינו", ורצוני לומר:
 "שוקד אני על דברי, איך לתוצאו אל הפעל ולעשותו דרך השגחה".

(לדברי דניאל הנ"ל ט' יד ע' גמין ט"ח: דרש טרימרי: "וישקד ה'
 על הרעה ויביאה עלינו, כי צדיק ה' אלוקינו" - וכי משום ד"צדיק
 ה' - לכן "וישקד על הרעה"? אלא צדקה עשה ה' עם ישראל, שהקדים
 גלות יכניהו וצדיקו ועדיין גלות יכניהו קיימת". ומירש רש"י שם:
 גלות יכניהו הוא יהויכין שקדמה לגלות צדקהו אחת עשרה שנה,
 וזוהי צדקה שמתר ויחריג ביתו כדי להגלות דורו של צדקהו לבבל
 בעוד שחכמי גלות יהויכין קיימין, שילמדו תורה לאלו הגולים
 אחריהם, לפי שרב חכמי התורה גלו עם יכניהו, דכתיב בהו "והחרש
 והמסגר אלה".)

(1) הסבר, כיצד מצא המלבי"ם בפסוק זה של פורענות, "כי שוקד אני על דברי
 לעשותו" גט צד של נחמה?

(2) כיצד הוציא מתימור לצורך זה את המלה "צדיק" בדניאל ט' יד ממשמעותה?